

СУЧАСНІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ, НАУКИ ТА БІЗНЕСУ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Драбчук Т.І., ст. викладач, Сумський національний аграрний університет

Сьогодні в Україні спостерігається гостра потреба в реформуванні чинних і запровадженні нових інструментів державної політики у сфері регіонального та місцевого інноваційного розвитку.

Система вищої професійної освіти відіграє важливу роль для інноваційної економіки, оскільки саме освіта формує так званий «кадровий каркас» економіки. У силу цього, створення інноваційного середовища обумовлює значні зміни в системі професійної освіти, спрямовані на підвищення якості надаваних освітніх послуг, формування різних форм перепідготовки та підвищення кваліфікації, вироблення як практичних, так і дослідницьких компетенцій випускників, здатних створювати інноваційні продукти. В Україні закладена тільки основа для формування інноваційного середовища. Гостро стоїть необхідність розвивати взаємну інтеграцію освіти з наукою та бізнесом, оскільки саме через співпрацю можливий ефективний обмін знаннями, технологіями та інноваційними розробками, а також втілення ідей в реальні продукти.

Незважаючи на те, що в окремих великих містах сфера науки і освіти має достатньо високий потенціал розвитку, спостерігається її надто низька результативність і ефективність діяльності для потреб бізнесу та соціальної сфери. Особливо гостро відчувається прірва між наукою, освітою та бізнесом у малих і середніх містах майже по всій території України, що призводить до поступового відставання національної інноваційної системи від інноваційних систем світового рівня, спричиняє падіння конкурентоспроможності країни в багатьох сферах економіки.

Слід виділити низку проблем, які вимагають пошуку шляхів реформування як окремих ланок у ланцюгу «освіта – наука – бізнес – суспільство», так і всього процесу взаємодії між ними. Це зокрема [1]:

- низька поінформованість бізнесу про досягнення вітчизняних науковців, про їх потенційні можливості для вирішення місцевих і національних стратегічних завдань;
- відсутність інформаційної бази даних про наявні науково-технологічні проблеми на виробничих підприємствах, у сфері інфраструктурного забезпечення бізнесу, в соціальній сфері конкретного міста (регіону);
- відсутність організаційно-економічних механізмів взаємодії у ланцюгу «освіта – наука – інвестор – бізнес»;
- недостатність «критичної маси» фінансування для реалізації інноваційних проектів на локальному, регіональному, національному рівнях;
- недосконала нормативно-правова база захисту інтелектуальної власності та забезпечення трансферу знань.

Теоретичні та практичні аспекти взаємодії бізнесу, науки й освіти в умовах глобальної інтеграції розглянуто в працях українських учених, зокрема Ю. Бажала, В. Геєця, О. Кондрашової, Л. Федулової, Е.Лібанової, І.Єгорова, С.Ільєнкової та ін., а також у публікаціях зарубіжних науковців, зокрема Дж. Болдвіна, П. Ганела, М. Портера та ін.

У цілому аналіз економічної літератури свідчить про недостатню розробку багатьох питань, пов'язаних із проблемами взаємодії бізнесу, освіти, науки в інноваційних процесах. Дискусійними залишаються питання про виявлення основних напрямків розвитку взаємної інтеграції між суб'єктами, які беруть участь в інноваційних процесах.

Наука й бізнес є провідними складовими інноваційної системи, що безпосередньо беруть участь у процесі виробництва та комерціалізації інновацій і знань, що уможливорює використання інтелектуального ресурсу як чинника економічного розвитку та зростання вартості бізнесу.

Питанням розвитку співпраці бізнесу з університетами була присвячена прес-

конференція «Бізнес та університети: новий етап співпраці в 2015 році», організована Центром «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» у лютому 2015 року в Міністерстві освіти і науки України. Увагу учасників було акцентовано на тому, що в розвинених країнах роботодавці мають прямий вплив на формування навчальних програм університетів, які, у свою чергу, готують фахівців відповідно до потреб реального ринку праці. Реальною проблемою вітчизняної освіти є її надмірна «теоретичність», мала пристосованість до проблем і потреб роботодавців. Тому необхідно зосередити увагу на участі студентів у дослідницьких проектах, розробках та інших практичних заняттях. Зростає попит на можливість креативного мислення і готовність до перекваліфікації. Компанії мають потребу у висококваліфікованих кадрах з інноваційним потенціалом і лідерськими позиціями.

Учасники конференції наголошували на тому, що освітні програми повинні бути інтегровані з реальним сектором економіки. Основними вимогами до них є: доступність і конкурентоспроможність, інформаційна забезпеченість і відкритість у світовому масштабі, можливість формувати інтелектуальну еліту.

В ході конференції учасники підкреслили важливість співпраці між університетами та бізнесом у сфері наукових розробок і збільшення фінансування сфери наукових досліджень, адже вузи стають осередками економічно ефективних і перспективних технополісів, інноваційних містечок і бізнес-інкубаторів.

Під час прес-конференції були представлені результати II Національного Форуму «Бізнес і університети». За результатами були розроблені рекомендації для Міністерства освіти і науки України, вищих навчальних закладів, бізнесу та заплановані нові проекти Центру «Розвиток КСВ» на поточний рік. Серед них:

- проект з підвищення організаційної спроможності центрів працевлаштування при університетах;
- програма навчання для ректорів ВНЗ з питань лідерства, стратегії розвитку, управління репутацією, інноваціями і т.п.;
- створення Інтернет-порталу «Бізнес та університети: побудова кар'єри».

22 жовтня 2015 року за ініціативи Центру «Розвиток КСВ» та за підтримки Міністерства освіти і науки України відбувся III Форум «Бізнес і університети: від колізії до візії та спільних дій», метою якого стало привернення уваги до ролі партнерства бізнесу та університетів у розвитку країни через модель потрійної спіралі (Triple Helix Model). Партнерами заходу стали: компанія Майкрософт Україна, Британська рада в Україні, Програма зеленої економіки, USAID, Newsfront PR Agency, альянс USETI і Американські ради з міжнародної освіти.

Ключовими темами дискусії стали:

- бізнес-університети-міста (модель потрійної спіралі);
- креативна економіка: роль партнерства бізнесу-університетів-держави;
- зелена економіка: роль партнерств бізнесу-університетів-держави;
- цифрова економіка: роль партнерств бізнесу-університетів-держави.

Так, зокрема, один із учасників Форуму директор із зовнішніх зв'язків Національного центру для бізнесу та університетів (Великобританія) Аарон Портер наголосив на тому, що знання та інновації дуже важливі для економіки будь-якої держави. Однак їхньою запорукою є потужна науково-дослідна база університетів. Тому на інноваційні дослідження у Великобританії виділяється з державного бюджету близько 1 млрд. фунтів стерлінгів.

Серед форм залучення до співпраці бізнесових структур та університетів популярними у Великобританії є сертифікаційні програми, знаки якості від Ради спеціалізованих навичок, акредитація від професійних організацій, програми та короткі курси всередині організації, курси підвищення кваліфікації.

У процесі дискусії було порушено питання про необхідність співпраці освітніх установ і бізнес-структур, оскільки в умовах інтернаціоналізації освіти ВНЗ мають не лише бути головною складовою національного бренду та сприяти залученню іноземних студентів, але й

відігравати роль рушія інновацій, що позитивно позначається на розвитку економіки країни.

Таким чином, на сьогодні важливим завданням науково-технічної політики є подолання дезінтегрованості науки й реального виробництва. Державна політика має спрямовуватися на створення відтворювальних механізмів наукового пошуку, виходячи з конкретних запитів практики. Ефективними інструментами трансформації наукових результатів у реальні продукти визнані інноваційні структури (інноваційні компанії, бізнес-інкубатори, інноваційні кластери тощо), які здатні поєднати науково-дослідні організації (або їх підрозділи) та конкретні структури виробничої сфери. У результаті виробнича сфера отримує доступ до сучасних знань, а наукові заклади – до матеріальних ресурсів і розширення програм наукового пошуку.

Сьогодні особливими формами інтеграції бізнесу та науки є технопарки й технополіси (техногради). Технологічний парк - це науково-виробничий територіальний комплекс, головне завдання якого полягає у формуванні максимально сприятливого середовища для розвитку малих і середніх наукомістких інноваційних фірм. Технопарки поєднують науково-дослідні, технологічні і виробничі підприємства, забезпечують найшвидше впровадження результатів науково-дослідних, пошукових робіт і винаходів у виробництві і бізнес [2].

Існуючі технопарки України в більшості створені на базі наукових центрів чи при вищих навчальних закладах, які мають потужні наукові підрозділи.

Останні роки розвиток технопарків стримується відсутністю державної підтримки, але практика показала їх дієвість, а необхідність їх створення дослідниками не ставиться під сумнів.

Підприємства, що входять до технопарку, мають можливість на пільгових умовах отримувати такі послуги, як консультування у професіоналів з питань науково-технічних розробок, новітніх технологій, менеджменту, маркетингу, бухгалтерського та податкового обліку, звітності, юриспруденції, постійно чи тимчасово користуватися офісними, виробничими приміщеннями та приміщеннями-складами, телефонним зв'язком, Інтернетом, а також покликані обслуговувати підприємців-початківців, учених, розроблювачів, інженерів з метою забезпечення швидкого і прямого впровадження розробок і бізнес-планів.

Технопарки концентруються біля вузів і швидко створюють науково-технічні зони шляхом використання вільних прилягаючих територій. Їх діяльність спрямована на:

- прискорення процесів передачі науково-технічних знань, отриманих під час фундаментальних і прикладних наукових досліджень, у виробництво;
- розвиток інноваційного підприємництва;
- вкладення промислових і банківських фінансових ресурсів в інноваційну сферу.[3]

Так, наприклад, основними завданнями Науково-технологічного парку Сумського національного аграрного університету визначені наступні:

- організація та проведення науково-практичних семінарів, майстер-класів, Днів поля, показових ферм;
- надання індивідуальних консультацій виробникам та переробникам сільськогосподарської продукції;
- підготовка науково-практичних рекомендацій, вказівок, бізнес-планів, планів на поточні періоди, планів галузевих та технологічних заходів супроводження спільних проектів тощо;
- сприяння підвищенню фахового рівня науково-педагогічних працівників університету;
- підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання, зокрема шляхом проведення внутрішнього аудиту, удосконалення технологічних процесів виробничої та обслуговуючої діяльності, визначення та економічного обґрунтування перспективних напрямів розвитку.[4]

Таким чином, значення технопарків і доцільність їх створення в Україні полягає в тому,

що [5]:

- вони є ефективною формою зближення науки і виробництва, бо скорочується до мінімуму тривалість циклу «дослідження — розробка — упровадження»;
- у технопарках зосереджуються висококваліфіковані кадри різних спеціальностей — учені, розробники, дослідники, аналітики, інженери, спеціалісти різного профілю, що забезпечує можливість міжгалузевих досліджень;
- у технопарках зосереджується унікальне устаткування, обчислювальні центри, лабораторії, що дає змогу проводити дослідження і наукові експерименти;
- у парках фінансовий капітал представлений у найдосконаліших формах — венчурному капіталі;
- у технопарках формується «еталонне середовище» з точки зору як економічних, так і організаційно-географічних умов для створення нових, наукомістких виробництв, що відповідають сучасним вимогам розвитку суспільства.

Типовим прикладом нової моделі розвитку й укріплення партнерства освіти – науки – бізнесу з використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і он-лайн освіти може бути створення відкритих інноваційних навчальних і дослідних лабораторій (платформ).[1]

Інноваційна лабораторія – це концепція, яка тісно пов'язана з відкритими інноваціями, створенням платформи для експериментування, де підприємства, органи місцевої влади та громадські організації беруть участь у розробленні інноваційного продукту, послуги, технології.

Важливими компонентами концепції є:

- відкритість платформи для всіх зацікавлених сторін з різним рівнем підготовки;
- залучення широкої громадськості до подання ідей для розв'язання місцевих проблем бізнесу, соціальної сфери, екології;
- паралельне й одночасне охоплення всіх ланок «інноваційного ланцюга» за участю постачальників, посередників, споживачів інновацій та інших учасників ринку нових знань та інновацій.

В Україні з 2012 р. діє проект «Іннолаб», який реалізується саме з метою розбудови інтеграційної діяльності підприємств і університетів. Партнерами проекту є три університети з України (НУ «КиєвоМогилянська академія», Ужгородський національний університет, НТУ «Харківський політехнічний інститут»), два університети з Білорусії (Гродненський державний університет ім. Янки Купали, Полоцький державний університет), три європейських університети (Бредфордський університет, Велика Британія; Талліннський технологічний університет, Естонія; Університет міста Салоніки ім. Арістотеля, Греція), а також Міністерство освіти і науки України та Бізнес-інкубатор Тернопільщини. Провідним партнером виступає Бредфордський університет.[6]

У рамках проекту українські й білоруські учасники провели низку робочих зустрічей у трьох університетах та їх інноваційних структурних підрозділах (у Великій Британії, Естонії та Греції), де вивчали досвід і аналізували моделі взаємодії бізнесу, освіти й науки, а також провели дослідження щодо інноваційної активності на провідних підприємствах трьох регіонів України (західного, центрального та східного). Це дало можливість виробити спільні позиції стосовно просування інноваційних технологій у регіонах України та Білорусі, створити віртуальну платформу для розміщення інноваційних проектів та пропозицій розвитку конкретних підприємств.

Створення віртуальної платформи проекту Іннолаб дає можливість розгорнути процес сприяння взаємодії освіти – науки – бізнесу в плані створення й передачі відкритих інновацій, який буде реалізовано в таких практичних напрямках:

- практика швидкого реагування на вирішення проблем бізнесу в єдиній команді (командна робота студентів, викладачів і підприємців шляхом проведення

практичних занять, курсових та дипломних робіт на запити підприємств) щодо створення й наповнення платформи;

– «ринок ідей»: використання віртуальної платформи для моделювання ситуацій розвитку бізнесу через генерування ідей студентів для «реальних потреб бізнесу». Міжнародні й національні команди студентів пропонують свої ідеї на платформі ринку ідей та голосують за вибір кожної з них, інвестуючи віртуальні кошти.

Результатом застосування моделі Іннолаб стало залучення студентів до інноваційної діяльності підприємств, а також студентів, викладачів і підприємців – до ранжування списку ідей для визначення переможців. Таким чином, у результаті проекту організована робота в п'яти інноваційних лабораторіях на базі українських і білоруських підприємств, що посилює співпрацю підприємців, викладачів і студентів щодо експериментування з проривними концепціями інноваційного розвитку бізнесу на ранніх стадіях цього процесу.

Інноваційні лабораторії стануть ефективною формою кооперації між університетами та підприємствами. Вони нададуть можливість студентським командам працювати з підприємствами над вирішенням реальних проблем та розвивати інновації. Результати такої діяльності нададуть також первинні данні для відповідних академічних досліджень. Це буде обумовлювати залученість підприємств до такої співпраці у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Таким чином, на підставі проведеного дослідження можна дійти висновку, що розвиток сучасних форм взаємодії науки, освіти та бізнесу удосконалює процес підготовки фахівців, що відповідають вимогам ринку праці, і сприяє розвитку дослідницької та інноваційної діяльності в країні.

Література

1. Бакушевич І. Розвиток мережевої взаємодії бізнесу, освіти і науки відповідно до нового Закону про вищу освіту в Україні/ І.Бакушевич// Збірник конференції «Будуємо нову Україну» 26-27 листопада 2014 р. - Київ – С. 64.
2. Мазур А.А. Технологічні парки України: цифри, факти, проблеми / А.А. Мазур, С.В. Пустовойт //Наука та інновації. - 2013. Т. 9. № 3. - С. 59-72.
3. Дорошко, О.О. Технопарки як засіб стимулювання інноваційної діяльності / О.О. Дорошко// [Електронний ресурс: Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка"] / Режим доступу:- <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=507>
4. Звіт про роботу Науково-технологічного парку СНАУ за 2014 рік та план роботи на 2015 рік /http://sau.sumy.ua/images/nayka/nauk_techn_park/zvit_pro_robotu_2014.pdf
5. Стельмашук А.М. Проектування інноваційного аграрного технопарку як основи сталого розвитку сільського господарства/А.М.Стельмашук//Інноваційна економіка №2, 2014. – С.215.
6. Сайт віртуальної платформи Іннолаб:<http://www.innolabs.org/uk>